

формулювання значущих результатів використаних джерел (є оцінкою результатів дослідження з конкретизацією основних способів і методів їх досягнення) [3].

Отже, огляд літератури – це важлива частина будь-якої дослідницької праці – наукової статті, курсової чи дипломної роботи, монографії, заявки на грант тощо. Структура та зміст цієї частини наукової праці залежить від різновиду наукового дослідження, його мети та майстерності автора критично опрацювати доречно вибрані для аналізу джерела.

Література

1. Гау А. Написання ефективного огляду літератури : навчальний посібник / переклад з англійської Я. Приходи; редактор перекладу М. Женченко. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2023. 24 с.

2. Огляд літератури в дипломній роботі. URL: <https://referat.kiev.ua/uk/blog/oglyad-literaturi-u-diplomi/> (дата звернення 23.07.2024).

3. Як написати огляд літератури для дисертації: покрокова інструкція. URL: <https://dgs.org.ua/uk/yak-napisati-oglyad-literaturi-dlya-disertaczii/> (дата звернення 23.07.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-37>

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Риженко Ірина Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора інституту права та безпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

«У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» постановляю: ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб» повідомляє Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Ця норма

докорінно змінила життя громадян України та стала знаковим моментом в історії країни, відзначеним радикальними трансформаціями у різних сферах суспільного життя. Введення воєнного стану спричинило суттєві зміни в багатьох аспектах, зокрема в академічному середовищі, де традиційні підходи до освіти і наукових досліджень були поставлені перед новими викликами.

Академічна доброчесність стала однією з ключових тем, яка отримала новий контекст у цих умовах. Зокрема, в умовах воєнного стану зросли ризики маніпуляцій, нечесних практик і спроб обходження наукових стандартів. Це викликано не лише емоційним і психологічним стресом, але й обмеженими ресурсами, відсутністю доступу до певних матеріалів і труднощами у комунікації. Як приклад, можливо навести блекаути, від яких Україна потерпає з лютого 2022 року.

На нашу думку, досить актуальним постає питання аналізу зареєстрованого Проекту Закону України про академічну доброчесність від 08.01.2024 № 10392 і його ролі для здобувачів доктора філософії (далі – Проект). Відповідно до ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» під доктором філософії слід розуміти «освітній і водночас науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра» [2, ст. 5].

Насамперед у ст. 12 Проекту зазначено, що «політика, заходи та процедури забезпечення академічної доброчесності визначаються внутрішніми актами закладу освіти, наукової установи, що схвалюється його / її колегіальним органом управління за погодженням, за наявності, з вищим органом самоврядування здобувачів освіти відповідного закладу освіти (для закладів вищої освіти – з вищим органом студентського самоврядування), наукової установи в частині, що стосується здобувачів освіти, науковим товариством студентів (курсантів, слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених чи радою молодих вчених закладу вищої освіти, наукової установи» [3].

У разі виявлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у кваліфікаційній роботі здобувача ступеня доктора філософії, рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії може бути скасовано. Слід відмітити, що Проектом визначено санкції за порушення доброчесності, які можливо розділити, на нашу думку, на кілька груп:

1. Заходи в межах притягнення до академічної відповідальності (позбавлення права бути науковим керівником (консультантом) здобувачів вищої освіти (здобувачів ступеня доктора наук) на певний строк; позбавлення права участі в атестації здобувачів вищої освіти на певний строк; позбавлення права бути керівником та/або

відповідальним виконавцем наукових досліджень та/або наукових проєктів на певний строк тощо).

2. Заходи в межах притягнення до дисциплінарної відповідальності (догана; звільнення із закладу освіти, наукової установи).

3. Санкції, що можуть бути застосовані до здобувача освіти за порушення академічної доброчесності (виховні заходи реагування на порушення академічної доброчесності; заходи в межах притягнення до академічної відповідальності).

4. Санкції, що можуть бути застосовані до вступників, учасників конкурсів за порушення академічної доброчесності.

Проект наголошує, що «Заклад освіти, наукова установа повинні мати внутрішній акт, яким визначається санкція (або виключний перелік санкцій), що може застосовуватися за конкретні порушення академічної доброчесності» [3, ст. 22].

Крім того ми вважаємо, що також слід звернути увагу на питання використання штучного інтелекту (далі – ШІ) у дисертаційних дослідженнях. На нашу думку, це досить актуальна проблема, адже використовуючи ШІ можливо обробляти великі обсяги даних, автоматизувати процеси та отримувати нові можливості для аналізу. Використання ШІ у дисертаційних дослідженнях також ставить перед дослідниками етичні питання. Важливо забезпечити прозорість щодо використання ШІ-інструментів, розуміння їхніх обмежень і можливостей, а також уважно ставитися до питань конфіденційності даних та можливого впливу на результати дослідження. Зловживання ChatGPT при написанні наукових робіт порушує наукову етику. Використання цього інструменту порушує питання інтелектуальної власності, зокрема, кому належать права на створений текст, що може призвести до порушення доброчесності та отримання певних негативних наслідків.

Отже, на підставі вищевикладеного можемо визначити певну стратегію у підготовці докторів філософії:

1. Забезпечення постійного доступу до ресурсів онлайн та офлайн: важливо забезпечити альтернативні способи доступу до необхідних наукових ресурсів, такі як онлайн-бібліотеки та електронні бази даних, що не потребують наявності постійного Інтернету.

2. Посилення етичних стандартів зі сторони МОН України та ЗВО: розробка і впровадження спеціальних рекомендацій та формування політики для підтримки академічної доброчесності в умовах воєнного стану.

3. Навчання та підтримка: проводити тренінги для здобувачів щодо дотримання етичних стандартів і боротьби з плагіатом навіть у складних умовах.

4. Моніторинг та контроль: здійснювати постійний моніторинг якості наукових досліджень і своєчасно реагувати на виявлені порушення.

5. Стимулювання відповідальності: ЗВО можуть запровадити системи відповідальності для дослідників, які зловживають ШІ. Це може включати академічні санкції на локальному рівні, перегляд результатів досліджень або навіть скасування наукових ступенів у випадках серйозних порушень.

6. Актуалізація регуляцій: постійне оновлення регуляторних норм і етичних кодексів у відповідь на нові розробки в області ШІ. Це дозволить оперативно реагувати на нові виклики та забезпечувати відповідність сучасним технологічним умовам.

7. Створення комітетів і робочих груп у ЗВО: створення спеціалізованих комітетів або робочих груп для моніторингу використання ШІ у наукових дослідженнях. Ці органи можуть розглядати випадки порушень, надавати рекомендації та допомагати у впровадженні найкращих практик.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. Офіційний вісник України. 2022 р. № 46. Ст. 16, ст. 2497.

2. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 25.08.2024).

3. Про академічну доброчесність: проект Закону України від 08 січня 2024 р. № 10392. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481> (дата звернення: 25.08.2024).

4. Використання штучного інтелекту під час написання наукових робіт. Наукові роботи. 2024. URL: <https://spapers.eu/uk/blog/using-artificial-intelligence-while-writing-a-scientific-papers> (дата звернення: 25.08.2024).